

Вейландє Л. В.-В., канд. пед. наук, доц.,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
Україна

**ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПЕРІОД ПАНДЕМІЇ
COVID-19 ОЧИМА СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ
(на матеріалі анкетування)**

Початок пандемії COVID-19 у 2019 році та подальші 2020–2021 роки значно змінили усі сфери суспільного життя. Галузь освіти, яка побудована на

міжособистісній взаємодії суб'єктів освітнього процесу, однією з перших відчула необхідність швидкого пристосування до вимог карантинних обмежень, перебудови основних елементів організації освітнього процесу, потребу у розробці нових технологій організації навчання з дотриманням вимог на обмеження соціальних контактів.

Трансформація системи освіти носила безпрецедентні масштаби. Зокрема, станом на 20.03.2020 р. у 135 країнах світу було закрито (переведено на дистанційний формат навчання) усі заклади освіти, і заклади вищої освіти також [3]. В Україні відповідно до Постанови Кабінету Міністрів № 211 від 11 березня 2020 року на всій території країни було запроваджено карантин і здобувачам освіти заборонили відвідувати заклади освіти всіх рівнів.

Стрімкий перехід на дистанційний формат навчання викликав необхідність швидкого пристосування як на рівні організацій, так і на особистісному рівні кожного суб'єкта навчання. Все це створило унікальну ситуацію, коли протиставлення класичного очного та онлайн навчання вже не актуальне, актуальним є розробка нової технології змішаного навчання, коли у традиційну офлайн систему вбудовується, за потреби, новий формат – онлайн [2].

Ефективність нової системи організації навчання залежить від аналізу проблем екстреного переходу на дистанційний формат, знайдення рішення у кожному конкретному випадку, узагальнення отриманого досвіду за період трьох хвилок пандемії та стратегічної розробки у межах системи освіти держави [1].

У період переведення на дистанційний формат навчання нами було проведено вибіркоче добровільне анонімне анкетування серед студентів та викладачів Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Метою дослідження було: виявлення рівня задоволеності дистанційним форматом навчання студентів та викладачів, визначення основних проблем, з якими зіткнулися суб'єкти освітнього процесу у зв'язку зі швидким переходом з одного формату в інший, зміни в організації офлайн навчання першої та третьої хвилі пандемії. Дослідження відбувалося у два етапи – травень 2020 року, квітень 2021 року. Анкетування проводилося за допомогою Google форми, опитувальник містив 31 питання.

Серед основних проблем, з якими зіткнулися студенти під час першого введення дистанційного формату навчання у ЗВО, було визначено: велика кількість інтернет-сервісів, що були задіяні в організації навчання та для обміну інформацією викладач–студент; збільшення кількості завдань для самостійного опрацювання матеріалу; складності організації робочого часу та встановлення режиму роботи, звітності про результати та аналізу отриманих результатів; проблеми в опрацюванні деяких завдань на практичних заняттях (відсутність обладнання лабораторій, неможливість безпосередньої роботи у групах, обмеженість змісту завдань у зв'язку з дистанційною формою спілкування);

емоційна незадоволеність форматом дистанційного спілкування студент–студент, викладач–студент; технічні обмеження (відсутність якісного інтернет зв'язку, невміння працювати з окремими інтернет-сервісами). Серед позитивних надбань цього періоду: власний режим роботи; можливість навчання з будь-якого місця перебування; економія фінансових ресурсів (переїзд, витрати на проживання та інше); більш комфортна атмосфера для засвоєння знань та роботи.

Для викладачів у перший період найважчим було: швидке пристосування матеріалу занять для дистанційної форми роботи; великі витрати часу для підготовки матеріалів та розробки нового методичного забезпечення навчального процесу в режимі онлайн; швидке опанування інтернет-сервісами для організації навчання; перевантаження інформацією від студентів (звіти про роботу, спілкування за проблемними питаннями, організаційні питання); емоційне виснаження від невизначеності періоду дистанційного навчання та необхідності швидкого пристосування до нових умов взаємодії зі студентами. Розширення можливостей для підвищення кваліфікації (переведення більшості курсів підвищення кваліфікації у дистанційний формат, поява нових пропозицій від сектору неформальної освіти); розширення меж для наукового спілкування за рахунок дистанційного формату проведення заходів; опанування новими технологіями роботи з різними інтернет-сервісами; оновлення методичної бази для курсів – це було визначено як позитивне надбання першого етапу карантину у ЗВО.

Дистанційний формат навчання у 2021 році дозволив студентам та викладачам ЗВО проаналізувати набутий досвід та вийти на наступний етап аналізу отриманих навичок. Серед студентів спостерігається орієнтація на аналіз не тільки технологічної сторони організації дистанційного навчання, а й розуміння проблем методичного забезпечення. У другому опитуванні серед проблем студенти визначили: необхідність розробки чітких інструкцій, термінів та критеріїв оцінки кожного завдання з курсу; використання не таких, як в аудиторії, технік ведення опитування, дискусій в онлайн спілкуванні, які дозволяють усім бути активними; обмеженість традиційних методів навчання під час дистанційного формату; залежність результатів навчання від власної мотивації та активності, неможливість впливати на мотивацію з боку викладача традиційними методами стимулювання; втрата можливості формування практичних навичок. Окрему групи труднощів складають проблеми емоційного виснаження: втрата зв'язку з групою через обмеження безпосереднього спілкування, відчуття відірваності від життя університету та факультету, відсутність традиційних масових університетських заходів; фізична перевтома від довгого перебування за монітором комп'ютера; нерівномірне навантаження з деяких курсів.

Серед проблем у другому опитуванні викладачі відмітили: перевантаження засобів комунікації (велика кількість повідомлень, нечітке формулювання

запитів від студентів, відсутність часового регламенту спілкування); складності контролю за залученням студентів до роботи (відсутність реєстрації студентів у вайбер групах, телеграм групах, Гугл класах та неможливість отримати, вчасно здати завдання); необхідність опанування новими методами навчання, придатними для цифрової педагогіки; адаптація або розробка нової системи оцінювання роботи на практичних заняттях у дистанційному форматі спілкування, нової методики активізації уваги студентів під час лекційних занять; необхідність детальної розробки будь-якого заняття (лекційного, практичного тощо) з визначенням етапів, форм залучення до роботи, планування діяльності, формою зворотного зв'язку; опанування навичками ділового етикету участі в онлайн зустрічах, відоконференціях (для студентів та викладачів).

Особливу увагу викладачі звернули на проблему розшарування студентської групи на мотивованих, активних та тих, хто не виходить на зв'язок. Якщо раніше група неактивних студентів була присутня в аудиторії та за допомогою особистого спілкування з викладачем, обраних форм роботи такі студенти поступово долучалися до роботи, у режимі дистанційного формату такі студенти майже випадають з режиму спілкування, адже вони відсутні на відеоконференціях. За результатами опитування можна також стверджувати, що показники професійного вигорання поступово збільшуються: фізична втома, погіршення сну, проблеми зору та опорно-рухового апарату; незадоволеність результатами власної діяльності, професійної компетентності, песимістичність щодо подальшої якості професійної підготовки.

Однак, незважаючи на велику кількість проблем, що з'явилися через швидке переведення навчання у дистанційний формат, викладачі зазначили такі переваги: нові можливості індивідуалізації навчання з обдарованими студентами; можливість введення додаткових ресурсів для активізації вивчення матеріалу (нестандартні завдання з використанням інформаційних технологій); можливості як для студентів, так і для викладачів отримання додаткових освітніх послуг; використання програмного забезпечення для керування навчальним процесом.

Аналіз проведеного анкетування показав, що тільки 3 % опитаних студентів та 12 % викладачів не знайшли ніяких позитивних сторін дистанційного формату навчання. Більшість з опитаних, узагальнюючи отриманий досвід, показали зміщення акценту з аналізу власних відчуттів дискомфорту та проблем на аналіз організаційно-технічного забезпечення навчального процесу в онлайн. Задоволеність дистанційним навчанням серед студентів визначається їх ступенем освітньої активності, рівнем навчальної та професійної мотивації. Більшість викладачів відмітили можливі ризики для якості професійної підготовки у довготривалій перспективі: зниження якості практичної підготовки, формування професійної ідентичності, соціальної активності майбутніх фахівців.

Швидкий перехід на дистанційне навчання через пандемію COVID-19 став для системи вищої освіти перевіркою на можливість адаптуватися для потреб суспільства, показав готовність до змін та наявність ресурсу. Однак отримані результати у стресовій ситуації у довготривалій перспективі не можуть бути впроваджені у практику без додаткового вивчення та розробки відповідного методичного, організаційного забезпечення як на рівні системи освіти загалом, так і на рівні кожного окремого закладу.

Список використаних джерел

1. Уроки «Стресс-теста»: вузы в условиях пандемии и после нее». *Аналитический доклад*. URL: https://www.hse.ru/data/2020/07/06/1595281277/003_%D0%94%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4.pdf
2. Братко І. В., Кушевська Н. М. Опыт дистанционного и виртуального обучения в период пандемии. *X Міжнародна науково-практична конференція “Trends in the development of modern scientific thought”* 2020. Ванкувер, Канада. С. 386–389. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/32931>
3. Коронавірус та освіта: аналіз проблем і наслідків пандемії. Проект ПРООН «Права людини для України». 25.11.2020. URL: <https://cedos.org.ua/researches/koronavirus-ta-osvita-analiz-problem-i-naslidkiv-pandemii/>